

Redovisning av uppdrag att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska. Dnr U2017/00300/S

Sammanfattning

Skolverket har sedan förra regeringsredovisningen i oktober 2017 fortsatt arbetet med att genomföra regeringsuppdraget vilket denna delredovisning beskriver. I redovisningen beskrivs huvudsakligen det arbete som genomförts mellan oktober 2017 och januari 2018. Då det är en pågående process har det dock i vissa fall av tydlighetsskäl varit nödvändigt att även beröra sådant som genomförts före oktober 2017 och som därmed också beskrivits i tidigare regeringsredovisningar.

Uppdraget har även fortsatt genomförts som *generella insatser* vilka är tillgängliga för alla via de nationella skolutvecklingsprogrammen på Skolverkets webbplats. De generella insatserna riktar sig till samtliga målgrupper som anges i regeringsuppdraget. Insatserna handlar till exempel om kompetensutvecklingsinsatser, implementering av nya material, målgruppsanpassade informationsinsatser och dialog med huvudmän. Insatserna ska vara tillgängliga för alla huvudmän.

Uppdraget genomförs dessutom i form av *riktade insatser* vilka är tillgängliga för de skolhuvudmän som Skolverket genom urval erbjuder samarbete. Sammantaget visar den information som myndigheten har tillgång till att arbetet fungerar väl och det i nuläget inte verkar finnas någon anledning till att göra genomgripande förändringar i arbetssätt och innehåll. Däremot behöver myndigheten fortsätta att följa utvecklingen och målgruppernas behov för att även fortsättningsvis kunna erbjuda stöd av god kvalitet kring de områden som upplevs som de mest prioriterade.

Generella insatser

Som beskrivits i tidigare regeringsredovisningar har alla skolhuvudmän i Sverige fått erbjudande om att utse samordnare för frågor rörande verksamhet och utbildning för nyanlända elever. 278 kommuner, tolv gymnasieförbund och tre enskilda huvudmän har hittills accepterat detta erbjudande.

Samordnarna har erbjudits nätverksträffar samt stöd i analysarbete av 21 regionala utvecklingscentrum (RUC) vid olika lärosäten. Samordnare har genomfört nulägesbeskrivningar och nulägesanalyser. I oktober 2017 hade 255 huvudmän upprättat

utvecklingsplaner, med utgångspunkt från nulägesanalyserna. Utvecklingsplanerna synliggör vilka insatser som behöver prioriteras om hur behov ska tillgodoses. Som stöd i arbetet har huvudmännen fått ekonomisk ersättning för samordnarnas tid.

Dessutom har ett startbidrag med syfte att stimulera igångsättande av utvecklingsarbetet betalats ut till de huvudmän som lämnat in en utvecklingsplan till RUC.

Det främsta resultatet som inrättandet av en samordnare hittills har bidragit till är att huvudmännen anser sig ha fått en förbättrad förmåga att analysera sina utvecklingsbehov.

De generella insatserna har omfattat olika lärosätesutbildningar som utbildning för yrkesverksamma studiehandledare på modersmål och för Studie- och yrkesvägledare att vägleda nyanlända elever.

Under hösten 2017 har lärosätesutbildningarna ”Nyanländas lärande - mottagande, inkludering och skolframgång” samt ”Undervisa nyanlända elever” fortsatt. Utvärderingar visar att en majoritet av respondenterna anser att utbildningarna har stärkt dem i sin yrkesroll. Under hösten 2017 fick all personal i skolor i fyra kommuner utbildning i *Traumamedveten omsorg, TMO*, i samarbete med Rädda Barnen.

Riktade insatser

Inom de riktade insatserna har 77 skolhuvudmän i hittills fem olika urval erbjudits samarbete med Skolverket under fyra terminer. 75 av dessa har tackat ja. De nulägesanalyser som genomförts i samarbete med dessa huvudmän visar att det finns stora behov av insatser som rör organisation och mottagande av nyanlända elever samt undervisning av nyanlända elever. Huvudsakligen verkar det vara förskola, grundskola och gymnasieskola (och då särskilt språkinstruktionen) som är i huvudmännens fokus. Personal i grund- och gymnasieskola ingår också i regeringsuppdragets målgrupper men ännu så länge har inga huvudmän identifierat behov av utvecklingsinsatser som rör nyanlända elever i dessa skolformer. Under 2018 behöver Skolverket försäkra sig om att även dessa skolformer ingår i de genomförda nulägesanalyserna.

De uppföljningar¹ som hittills gjorts av hur de riktade insatserna fungerar och vad de leder till visar att huvudmännen anser att samarbetet med Skolverket varit till hjälp. De delredovisningar² som huvudmännen lämnar in efter halva samarbetstiden ger en bild av att huvudmännen upplever att det är svårt att identifiera effekter av arbetet så tidigt i processen. De huvudmän som tycker sig se effekter på verksamheten nämner exempel förbättrade arbetsrutiner, att lärare prövar nya modeller i sin undervisning, att attityder har förändrats eller att studiehandledarnas roll har synliggjorts och förtydligats. Det ska understrykas att dessa delredovisningar inte har samlats in för att göra en aggregerad sammanställning om arbetets effekter.

¹ Enkät med huvudmännen i urval 1 genomförd under hösten 2016 samt delredovisningar från huvudmännen i urval 1–3. Uppföljning av arbetet görs också kontinuerligt vid de kommunbesök som Skolverkets processtödjare genomför.

² I denna redovisning är delredovisningarna från urval 2 och 3 i fokus.

I juni 2018 lämnar huvudmän i urval 1 och 2 som avslutar sitt samarbete med Skolverket in sina slutrapporter. En sammanställning av dessa redovisas i regeringsredovisningen som lämnas i oktober 2018. Detsamma gäller den utvärdering som Skolverket genomför av arbetet.

Långsiktigt arbete

Under 2018 fortsätter den långsiktiga ansatsen i planering och genomförande av regeringsuppdraget. Viktiga aspekter under året är att ta med vuxenutbildningen i såväl de riktade som generella insatserna. Under 2018 kommer en omarbetning av befintlig urvalsmodell att göras. Den omarbetade modellen ska användas från och med urval 8 under 2019.

Innehåll

Redovisning av uppdrag att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska.

Dnr U2017/00300/S	1
Sammanfattning.....	1
1. Inledning.....	5
2. Bakgrund	5
2.1 Syfte och mål med genomförandet av regeringsuppdraget.....	6
2.2 Utgångspunkter	7
2.3 Förväntade effekter.....	7
3. Generella insatser	8
3.1 Samordnare med stöd av regionala utvecklingscentrum (RUC)	8
3.2 Lärosätesutbildningar	10
3.2.1. Studiehundledning på modersmål.....	10
3.2.2. Att vägleda nyanlända elever	10
3.3 Andra stöd- och utvecklingsinsatser	11
3.3.1 Stödmaterial för utvecklande av språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i undervisning	11
3.3.2 Insatser för elevhälsa	11
3.3.3 Kartläggningsmaterial och bedömningsstöd i svenska.....	12
3.3.4 Modul - Språk- och kunskapsutvecklande ämnesundervisning för nyanlända elever.	13
3.3.5 Nyanlända elever i gymnasieskolan	14
3.3.6 Studie- och yrkesvägledning för nyanlända elever	15
3.3.7 Insatser för modersmåls lärare och studiehundledare.....	15
3.3.8 Insatser för förskolans, förskoleklassens och fritidshemmens personal.....	16
4 Riktade insatser.....	16
4.1 Insatser genomförda från oktober 2017 till och med januari 2018	16
4.1.1 Urval och urvalsmodell	16
4.1.2 Uppstartskonferens.....	17
4.1.3 Fortsatt processtöd	18
4.1.4 Uppföljning av arbetet	18
4.2 Insatser och insatsområden	22
4.2.1 Språk och kunskapsutvecklande arbetssätt.	25
5. Utvärdering	26
6. Analys, reflektion och framåtblick.....	26
6.2 Generella insatser	26
6.3 Riktade insatser.....	27
6.4 Preliminära slutsatser angående genomförandet av regeringsuppdraget	29
Bilaga 1 - Kostnader.....	31

1. Inledning

Sedan 2015 arbetar Skolverket med regeringsuppdraget att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska (U2017/00300/S). Enligt uppdraget ska Skolverket genomföra systematiska insatser i syfte att stärka huvudmännens förmåga att på kort och lång sikt erbjuda nyanlända elever en utbildning av hög och likvärdig kvalitet med målet att förbättra förutsättningarna för goda kunskapsresultat för dessa elever. Vid behov ska insatserna även omfatta elever med annat modersmål än svenska men som inte är nyanlända. Målgrupperna för insatserna under 2018 är huvudmän, förskolechefer, rektorer, förskollärare, lärare i alla ämnen, modersmålslärare, studiehandledare på modersmålet, annan personal inom förskola, grundskola och motsvarande skolformer samt gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Med annan personal menar Skolverket i det här uppdraget exempelvis personal inom elevhälsa, skolbibliotek, fritidshem samt studie- och yrkesvägledning.

2. Bakgrund

Arbetet med det regeringsuppdrag som redovisas i denna rapport har pågått sedan hösten 2015. Skolverkets plan för hur uppdraget skulle kunna genomföras redovisades till regeringen den 15 oktober 2015 (Dnr 2015:779). Vid två tillfällen har regeringsuppdraget ändrats, dels genom ändringuppdraget från januari 2017 (U2017/00300/S) och dels också i budgetpropositionen för 2018 då vuxenutbildningen lades till som ny målgrupp.

Under åren 2015-oktober 2017 har regeringsuppdraget genomförts så som beskrivits i tidigare regeringsredovisningar. Ett urval av de insatser som genomförts under tiden 2015-oktober 2017 inom de generella insatserna är:

- 278 huvudmän har utsett samordnare som arbetat med att beskriva och analysera hur utbildningen av nyanlända elever fungerar i deras verksamheter.
- 21 Regionala utvecklingscentrum har anordnat nätverksträffar för dessa samordnare.
- 3 stycken konferenser för huvudmän med fokus på språkin introduktionen har genomförts med totalt 350 deltagare från 130 olika kommuner.
- Stödmaterial om språkin introduktionen har publicerats på webben.
- 6 stycken lärosäten har genomfört utbildningen Nyanlända elevers skolf framgång för 224 deltagare.
- 3 lärosäten har genomfört utbildningen Studiehandledning på modersmål för 91 deltagare.
- Distansutbildning ”Vägledning av nyanlända elever” har genomförts av Högskolan i Dalarna för 40 deltagare.

- Rädda barnen har påbörjat genomförandet av utbildning ”Traumamedveten omsorg” hos 4 huvudmän.
- Konferenser för modersmållärare och studiehandledare på modersmål samt inspirationsdagar för modersmållärare.

När det gäller de riktade insatserna har Skolverket under åren 2015-oktober 2017 sammanfattningsvis genomfört följande arbete:

- Urval av huvudmän har genomförts vid 5 tillfällen³, 75 huvudmän ingår därmed i samarbetet⁴.
- Uppstartskonferens har genomförts vid 4 tillfällen.⁵
- 50 stycken nulägesanalyser har genomförts lika många åtgärdsplaner och överenskommelser har upprättats.
- Skolverkets processtödjare har genomfört ca 500 besök hos huvudmännen
- 9 nätverksmöten för alla huvudmän som ingår i samarbetet har erbjudits.
- Ca 55 delredovisningar har inkommit till Skolverket.⁶

I rapporten redovisas de generella insatserna i avsnitt 3, medan de riktade insatserna redovisas i avsnitt 4. En gemensam analys med slutsatser och framåtblick finns slutligen i avsnitt 6.

2.1 Syfte och mål med genomförandet av regeringsuppdraget

Syftet med Skolverkets insatser är att stärka huvudmännens förmåga att erbjuda nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska en utbildning av hög och likvärdig kvalitet.

Det övergripande målet med genomförandet av regeringsuppdraget är att förbättra förutsättningarna för goda kunskapsresultat för nyanlända elever, och elever med annat modersmål än svenska, inom grundskolan och motsvarande skolformer samt inom gymnasieskolans introduktionsprogram. Samma målsättning gäller från och med 2017 även förskolan, gymnasie- och gymnasiesärskolan samt från och med 2018 dessutom vuxenutbildningen.

³ Urval har genomförts i mars 2016, juni 2016, november 2016, maj 2017 samt november 2017.

⁴ Se bilaga 1

⁵ De huvudmän som ingick i det första urvalet i mars 2016 fick sin information på plats i hemkommunen istället för på en uppstartskonferens. Från och med urval 2 erbjuds uppstartskonferens ca 1 månad efter att en huvudman fått erbjudandet om att ingå i de riktade insatserna för nyanländas lärande.

⁶ Ett par huvudmän har ännu inte inkommit med sina delredovisningar medan några huvudmän ur urval 1 har inkommit med delredovisningar vid två tillfällen.

2.2 Utgångspunkter

Planering och genomförande av regeringsuppdraget utgår från forskning⁷ och beprövad erfarenhet om skolutveckling i allmänhet och om verksamhet för och utbildning av nyanlända och flerspråkiga elever i synnerhet.

Insatserna ska därmed involvera hela styrkedjan vilket gör huvudmän och rektorer till centrala funktioner i arbetet. Andra utgångspunkter i arbetet är att de ska ge stöd för att inkludera nyanlända och flerspråkiga elever i det systematiska kvalitetsarbetet, utveckla och förbättra mottagandet av nyanlända elever i skolan och kartläggningen av deras kunskaper. Insatserna ska beröra områden som svenska som andraspråk, språk- och kunskapsutvecklande undervisning, studiehandledning på modersmål och modersmålsundervisning, studie- och yrkesvägledning samt elevhälsofrågor med fokus på nyanlända elever. Under 2018 kommer Skolverket även att utarbeta insatser som syftar till att stödja huvudman och rektor i mötet med vårdnadshavare.

Ett inkluderande förhållningssätt är centralt i arbetet och innebär till exempel att flerspråkighet och mångfald ses som en tillgång och att utbildningen utgår från elevens delaktighet, såväl socialt som pedagogiskt.

Nyanlända elever är en heterogen grupp när det gäller bland annat skolbakgrund. Elever med annat modersmål än svenska och nyanlända elever har generellt sett svårare att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås såväl som behörighet till gymnasieskolans nationella program. Skolverkets insatser tar sin utgångspunkt i de bestämmelser som finns såväl som i nationella och internationella erfarenheter om utbildning för nyanlända elever. Sammantaget ska insatserna därmed stärka de nyanlända elevernas möjligheter att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål utifrån sina förutsättningar och behov.

2.3 Förväntade effekter

Insatserna följs upp och utvärderas kontinuerligt. Resultatet av detta för 2017 kommer att redovisas i regeringsredovisningen i oktober 2018.

Effekter på kort och medellång sikt väntas vara en stärkt förmåga hos huvudmän och skolor att erbjuda nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska en utbildning av hög och likvärdig kvalitet. Effekterna innebär att det i verksamheterna ska finnas en ökad flexibilitet i mottagandet av och utbildningen för nyanlända elever, högre grad av systematiskt kvalitetsarbete som stödjer lärande för nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska samt höjd kvalitet i undervisningen.

⁷ Ett axplock av forskning och litteratur med stor betydelse för genomförandet av regeringsuppdraget är Håkansson & Sundberg (2016) *Utmärkt skolutveckling: forskning om skolförbättring och målbuppfyllelse*, Jarl, Blossing & Andersson (2017) *Att organisera för skolframgång*, Cummins (2017) *Flerspråkiga elever – effektiv undervisning i en utmanande tid* och Bunar (2011–14) *Nyanlända och lärande - en tvärvetenskaplig studie om nyanlända elevers lärandevillkor i den svenska skolan*.

De väntade effekterna på lång sikt är höjda kunskapsresultat för de nyanlända eleverna.

3. Generella insatser

I den redovisning som lämnades till regeringskansliet i februari 2017 beskrevs de pågående generella insatserna utförligt. Sedan dess har arbetet med dessa insatser fortsatt och utvecklats. I denna redovisning fokuseras huvudsakligen sådant som hänt sedan förra redovisningen så som till exempel resultatet av genomförda uppföljningsenkäter av vissa insatser. För tydlighetens skull sammanfattas dock även sådant som redovisades i rapporten från oktober 2017.

3.1 Samordnare med stöd av regionala utvecklingscentrum (RUC)

I det systematiska kvalitetsarbete som enligt skollagen ska bedrivas både på huvudmannanivå och på förskole- och skolenhetsnivå ska en analys och bedömning av resultaten och måluppfyllelsen ligga till grund för beslut om åtgärder för förbättring. Hos huvudmän som utvecklat ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete ökar möjligheten för att valda insatser ska ge avsedd effekt. Genom samtal med huvudmän, rektorer och lärare har Skolverket identifierat att även om nulägesanalyser av verksamheten genomförs i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete ingår inte alltid de nyanlända eleverna och de verksamheter de ingår i.

För att bidra till att detta förändras på ett sätt som i förlängningen innebär att huvudmannens självförbättrande kapacitet blir allt mer välfungerande har Skolverket erbjudit alla skolhuvudmän möjligheten att utse en samordnare. Denna ska på huvudmannens uppdrag undersöka och sprida kunskaper om hur nuläget ser ut samt med utgångspunkt i detta nuläge stödja huvudmannen i val och organisering av utvecklingsinsatser i den egna kommunen eller organisationen. På så sätt kan såväl det systematiska kvalitetsarbetet som verksamheternas kvalitet öka och de nyanlända eleverna få tillgång till en undervisning av hög kvalitet och i förlängningen också nå bättre resultat. Hittills har 279 huvudmän, varav 12 gymnasieförbund eller liknande och 3 enskilda utsett samordnare.

Skolverkets huvudsakliga uppdrag till utsedda samordnare är att de ska:

- genomföra en nulägesbeskrivning och utifrån den, tillsammans med huvudman, ta fram en nulägesanalys och en utvecklingsplan,
- vara stöd för huvudman och rektorer i val och organisering av kommande insatser inom nyanländas lärande samt
- fungera som en länk mellan Skolverkets uppdrag att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och berörda huvudmän i landet.

Skolverket stöttar samordnarnas arbete genom ett ekonomiskt bidrag som ska göra det möjligt för huvudmannen att avsätta tid för samordnaren att genomföra uppdraget. Av totalt 279 huvudmän som har utsett samordnare och rekviderat bidrag från Skolverket till ett totalt belopp om 51 479 500 kr.

Samordnarna får också stöd i form av nätverksträffar som leds av de regionala utvecklingscentrum (RUC) som finns vid 21 olika lärosäten runt om i Sverige. Nätverksträffar erbjuds fyra till sex gånger per år. De syftar till att möjliggöra samverkan och erfarenhetsutbyte mellan samordnarna samt att ge stöd i samordnarnas genomförande av uppdraget från Skolverket. Innehållet på nätverksträffarna har varit det systematiska kvalitetsarbetet med fokus på nyanlända elevers utbildning.

255 huvudmän har hittills tagit fram en utvecklingsplan. De regionala utvecklingscentrumen har sammanställt innehållet i utvecklingsplanerna, som lämnats in i respektive region. Sammanställningarna har lämnats till Skolverket och ger en bra bild av de utvecklingsbehov som finns i alla regioner.

Tillsammans med de delredovisningar som de regionala utvecklingscentra också lämnat in till Skolverket utgör denna en grund för lärosätenas och Skolverkets gemensamma planering av kommande insatser.

Sammanställningen visar till exempel att det finns stora behov av insatser som rör språk- och kunskapsutvecklande undervisning. Dessutom synliggörs att många samordnare/huvudmän avser att genomföra utvecklingsinsatser genom kollegialt lärande i studiecirkelform eller liknande.

Alla huvudmän hade lämnat in en utvecklingsplan till RUC före den 30 september erbjöds möjligheten att rekvirera ett startbidrag. Syftet med detta bidrag är att ge möjlighet för dem att komma igång med de utvecklingsinsatser de identifierat som viktiga för deras utveckling.

Skolverket har genomfört en utvärdering av samordnarinsatsen⁸ i syfte att bedöma Skolverkets stöd till samordnarna, huvudmännens förutsättningar att genomföra samordnaruppdraget samt till att identifiera faktorer som hittills har gynnat eller missgynnat genomförandet av samordnaruppdraget. Utvärderingen syftar även till att identifiera effekter på kort sikt (tex ökad kunskap och kompetens) som i sin tur skapar förutsättningar för mer långsiktiga effekter hos de deltagande verksamheterna.

Sammanfattningsvis tyder utvärderingen på att Skolverkets stöd till huvudmännen via samordnare är uppskattat och har bidragit till en förbättrad förmåga att självständigt analysera utvecklingsbehov i relation till nyanlända elever. Samtidigt nämner de huvudmän och samordnare som även tagit del av de riktade insatserna att det nära samarbetet med Skolverket har inneburit ett mervärde. Utvärderingen visar att beroende på huvudmännens varierande förutsättningar kan olika former av stöd behövas, både genom riktat stöd och generellt stöd.

⁸ Diarienummer 2017:00904, *Rapport om Skolverkets stöd till samordnarna inom generella insatser* (2017 12 04) Bilaga 3.

Viktigt är att stödja huvudmännens självständiga arbete, vilket stödet via samordnarna enligt utvärderingen bidrar till. De två arbetssätten bör därför ses som viktiga komplement till varandra. Inför 2018 bör generella och riktade insatser analysera hur gränssnittet mellan riktade och generella insatser fungerar. Vilka arbetssätt är mest fördelaktiga för att förändra ordinarie arbetssätt hos huvudman på lång sikt och mervärdet av de olika insatserna.

Många samordnare känner sig ensamma i sitt uppdrag och efterfrågar även nätverkande med samordnare med andra huvudmän med liknande förutsättningar. Generella insatser kommer att undersöka hur samordnarna kan få stöd att bilda egna nätverk utifrån likartade förutsättningar.

Under 2018 kommer fokus vara insatser att stärka huvudman att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet och nyanlända flerspråkiga elever genom stöd till samordnarna.

3.2 Lärosätesutbildningar

Under läsåret 2017 har Skolverket erbjudit några olika lärosätesutbildningar som på olika sätt rör verksamhet för och undervisning av nyanlända elever. Dessa presenteras här nedan.

Lärosätena har vid utbildningens avslut genomfört deltagarenkäter med fokus på genomförande och kortsiktiga resultat.

3.2.1. Studiehandledning på modersmål

Skolverkets förstudie⁹ visar att det finns stora behov av kompetensutvecklingsinsatser för studiehandledare på modersmål. Detta kan eventuellt bero på att det saknas en gemensam nationell utbildning för denna målgrupp. Tillgången till studiehandledningen kan också variera från huvudman till huvudman och mellan olika språk. Med start höstterminen 2017 erbjuder Skolverket, via lärosäten, en utbildning för verksamma studiehandledare på modersmål. För att utbildningen ska ge effekt på verksamheten är det ett krav att studiehandledarens chef (skolledare eller chef på modersmålsenhet) är involverad i utbildningen. Utbildningen erbjöds via 3 lärosäten under läsåret 2017/2018. Kursinnehållet omfattar bland annat kunskap om hur skolan kan skapa framgångsrika samarbetsformer mellan studiehandledare och klass- och ämneslärare.

Söktrycket på utbildningen har varit stort, ca tre gånger fler sökande än platser. Skolverket avser att utöka antalet platser för läsåret 2018/19, förfrågan har gått ut till samtliga lärosäten.

3.2.2. Att vägleda nyanlända elever

Studie- och yrkesvägledare har en mycket viktig roll för de nyanlända eleverna och alldeles särskilt viktig för de sent anlända som behöver stöd att förstå vilka möjligheter det svenska utbildningssystemet erbjuder. Skolinspektionens granskning *Språkintroduktion i gymnasieskolan*¹⁰ från 2017 visar att detta inte alltid fungerar sär-

⁹ Under 2016 genomförde Skolverket en förstudie i form av en så kallad kundreseskarta för att öka insiktarna i vilka behov som studiehandledare och modersmålslärare anser sig ha.

¹⁰ Dnr 2015:6585

skilt väl. För att öka studie- och yrkesvägledares kunskaper om vägledning av nyanlända elever har Skolverket via Högskolan i Dalarna erbjudit utbildning för studie- och yrkesvägledare i grundskolan och på gymnasiet.

Det har varit högt söktryck på utbildningen som också använts som en särskild skräddarsydd insats för några kommuner inom de riktade insatserna.

Uppdragsutbildning för studie- och yrkesvägledare har fortsatt under höstterminen 2017 och en ny utbildningsomgång planeras till 2018. Utifrån utbildningens innehåll kommer ett stödmaterial för Skolverkets webb att tas fram under 2018. Skolverkets enhet för Skola och arbetsliv har även de erbjudit utbildningar med fokus på studie- och yrkesvägledning för nyanlända elever. Under hösten 2017 har även publicerats ett stödmaterial i form av vetenskapliga artiklar med diskussionsfrågor kring studie- och yrkesvägledande samtal för nyanlända elever.

3.3 Andra stöd- och utvecklingsinsatser

Förutom stöd till samordnare och erbjudande om lärosätesutbildningar arbetar Skolverket inom de generella insatserna också med att ta fram och erbjuda stödmaterial och utvecklingsinsatser inom en rad olika områden och för de målgrupper som anges i regeringsuppdraget.

3.3.1 Stödmaterial för utvecklande av språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i undervisning

Stödmaterial består av olika delar där handledare, förstelärare eller annan person som rektor utser, kan välja material som passar verksamhetens behov och förutsättningar.

Syftet är att ge stödja att genom det kollegiala lärandet utveckla språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i undervisningen inom nyanländas och flerspråkiga elevers lärande.

Det består av olika delar som berör sådana aspekter av undervisningen som är centrala i arbetet med att utveckla språk- och kunskapsutvecklande undervisning. Den första delen, *Flerspråkighet som resurs i en språk- och kunskapsutvecklande undervisning*, publiceras i det nationella skolutvecklingsprogrammet *Nyanlända och flerspråkiga barns och elevers lärande* i januari 2018.

Materialet ska bidra till att lärare i förskola, fritidshem, förskoleklass, samt gymnasium får möjlighet att utveckla sin undervisning, utifrån forskning och beprövad erfarenhet, där synsätt och förhållningsätt genomsyras i att se flerspråkighet som en resurs och att elevens alla språkliga resurser tas tillvara.

Kommande teman inom språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i undervisningen är preliminärt:

- Språk- och kunskapsutvecklande undervisning, planera och genomföra (planerad publicering juni 2018)

3.3.2 Insatser för elevhälsa

Insatsen *Trauma och lärande* är en utbildning som handlar om hela skolans uppdrag att skapa trygga miljöer för lärande genom gott bemötande och goda relationer till

eleverna i förhållande till kunskap om vad trauma gör med elever. Insatsen sker i samarbete med Rädda Barnen i form av en utbildning inom traumamedveten omsorg, TMO, som riktar sig till all personal i skolan som möter nyanlända elever. Under höstterminen 2017 fick all personal i skolor i fyra kommuner ta del av utbildningen som en pilotutbildning. Kommunerna ingår i enheten för riktade insatser för nyanländas lärandes uppdrag. Under 2018 kommer ytterligare 33 verksamheter att få ta del av utbildningen runt om i landet.

Deltagarenkäter visar att många anser att TMO-utbildningen är direkt användbar i verksamheten och ger en gemensam grund för personalen att arbeta vidare efter på skolan. De tar med sig insikten om att se bortom elevers beteende för att istället tänka mer på vad som kan ligga bakom och får verktyg och strategier för att skapa goda relationer och en trygg lärandemiljö för eleverna.

Deltagande huvudmän i pilotomgången har visat ett stort intresse för att fortsätta att utbilda personal i TMO i övriga skolor i kommunerna under 2018. En utvärdering av effekten av utbildning i materialet är planerad att genomföras av Skolverket under 2018.

3.3.3 Kartläggningsmaterial och bedömningsstöd i svenska

Inom ramen för ett annat regeringsuppdrag¹¹ som redan redovisats för regeringen har kartläggningsmaterial för bedömning av nyanlända elevers kunskaper samt bedömningsstöd i svenska, *Bygga svenska* tagits fram. Arbetet med att färdigställa och implementera dessa material kommer att genomföras inom ramen för pågående uppdrag.

Implementeringen av såväl *Bygga svenska* som kartläggningsmaterialen syftar till att göra materialen kända hos målgrupperna och använda i deras verksamheter. Målet är att lärare i olika ämnen ska kunna använda materialen både för att skaffa sig kunskaper om de nyanlända elevernas kunskapsnivå och utveckling samt om deras förutsättningar och behov för planering och genomförande av undervisning. Målgruppen för implementeringsinsatsen är personal i grund- och gymnasieskolan, rektorer och huvudmän.

Bygga svenska vänder sig till alla lärare som undervisar nyanlända elever och utgör ett stöd för att observera nyanlända elevers språkutveckling från nybörjare till avancerad nivå. Genom att utgå från materialets åldersrelaterade beskrivningar av elevens språkliga utveckling i fem steg kan lärare observera och systematiskt iaktta elevernas språkliga förmågor inom olika områden som har betydelse för andraspråkutvecklingen. Det bör vara lärare i svenska som andraspråk som genomför bedömningen men det är oerhört viktigt att kunskaperna som denna bedömning ger överförs till lärare i alla ämnen så att de kan anpassa undervisningen utifrån elevens förutsättningar och behov. Materialet kan användas parallellt med Skolverkets andra bedömningsstöd. För att introducera materialet har ett webinarium genomförts. Detta är publicerat på Skolverkets webbplats och kan därmed ses i efterhand. Flera implementeringsinsatser planeras under 2017–2018, bl.a. dialogmöten om *Bygga svenska* för rektorer, ämneslärare och svenska som andraspråklärare i grundskolan och gymnasieskolan för att stödja arbetet med nyanlända elevers kunskapsutveckl-

¹¹ Uppdrag att genomföra integrationsinsatser inom skolväsendet (U2013/1101/S)

ing såväl avseende bedömning som undervisning i alla ämnen. Dialogmöten kommer att erbjudas på 23 orter mellan 22 januari och 27 april 2018 i samarbete med nio lärosäten.

Ett webbstöd håller på att tas fram för att stödja lärare i processen av att observera, bedöma, analysera, återkoppla och planera nyanlända och flerspråkiga elevers undervisning. En fördjupad utbildning i användandet av materialet kommer att erbjudas främst förstelärare i svenska som andra språk för att stödja det kollegiala lärandet hos de olika huvudmännen.

Kartläggningsmaterial

Kartläggningsmaterialen består av tre steg. Steg 1 och 2 är obligatoriska att använda medan Steg 3 är icke-obligatoriska material för kartläggning i skolans olika ämnen. Framtagningen av detta material har försenats bland annat på grund av frågor om rättigheter att publicera tillhörande bilder mm.

Kartläggningsmaterialet i steg 3 matematik publicerades dock i februari 2017 och översättningar av materialet till 24 språk publicerades i september. Filmerna om hur kartläggningssamtalet kan gå till i kemi och teknik har publicerats i slutet av vårterminen. Kartläggningsmaterialet i ämnena historia och religionskunskap har publicerats under hösten 2017. Alla dessa material återfinns på www.bedomningsportalen.se. Publicering av övriga ämnen är planerad under våren 2018¹².

Det obligatoriska kartläggningsmaterialet i steg 2, litteracitet har kompletterats med översättningar till elva nya språk¹³ och finns nu tillgängligt i 25 språk. Materialet i romani finns i tre varieteter¹⁴. Under 2017–2018 kommer översättningar till tio nya språk tas fram.

3.3.4 Modul - Språk- och kunskapsutvecklande ämnesundervisning för nyanlända elever.

Skolverket har uppfattat att många lärare i olika ämnen tycker det är en stor utmaning att ta in helt nyanlända elever i sina klassrum. För att stötta dem och ge dem möjlighet att öka sin förmåga att anpassa undervisningen till sådana elevers behov tar Skolverket fram en modul.

Målgruppen för modulen är ämneslärare som undervisar nyanlända elever i grundskolans åk 7–9 och gymnasieskolans samtliga introduktionsprogram. Modulen kommer att bestå av generella och ämnesinriktade texter. Modulen är uppbyggd i 8 delar och 4 moment/ del på samma sätt som modulerna i t ex Läslyftet. Modulen ger lärare i olika ämnen möjlighet att mötas i ett kollegialt lärande och utveckla kunskaper om och förmåga att genomföra språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt i undervisningen för nyanlända elever.

¹² bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, moderna språk, musik, geografi, samhällskunskap och slöjd.

¹³ albanska, amhariska, mongoliska, persiska, romani, rumänska, ryska, spanska, turkiska, ukrainska, urdu

¹⁴ arli, kelderash och lovani

Materialet till modulen tas fram i olika steg. Steg 1 innebär framtagande av de generella texter som ska ge lärare i alla ämnen förståelse för vad som krävs av undervisningen för helt nyanlända elever. Steg 1 innehåller också ämnesinriktat material med fokus på de samhällsorienterande ämnena. Det ämnesinriktade materialet syftar till att konkretisera innehållet i de generella texterna så att det blir tydligt vad t ex lärare i So-ämnen behöver göra för att undervisningen ska fungera för de nyanlända eleverna. Steg 1 beräknas publiceras i januari 2018.

Steg 2 innebär framtagande av ämnesinriktat material för bild, hem- och konsumentkunskap, idrott, musik och slöjd. Detta beräknas publiceras i juni 2018.

Steg 3 beräknas pågå från december 2018–december 2019 då ämnesinriktat material för biologi, fysik, kemi, teknik, matematik, engelska, moderna språk samt modersmål tas fram och publiceras.

3.3.5 Nyanlända elever i gymnasieskolan

I olika granskningar och utredningar framkommer en bild av att det finns stora utmaningar när nyanlända elever ska börja på och genomföra en gymnasieutbildning¹⁵. Skolverket bedömer att detta delvis kan förklaras med att kunskaperna om bestämmelserna om vilka anpassningar som är möjliga att göra inom ramen för rådande system inte alltid är kända av skolhuvudmän, rektorer och lärare. Med anledning av det arbetar Skolverket med att ta fram stödmaterial och andra insatser kring frågor som rör styrning och ledning av nyanlända elevers gymnasieutbildning.

Under 2017 har följande insatser genomförts:

- Information med fokus på nyanlända i gymnasie- och gymnasiesärskolan ska samlas på särskilda webbsidor med syfte att skapa ökad tillgänglighet. Sidorna är redan nu igång och uppdateras kontinuerligt. De är publicerade inom ramen för det nationella skolutvecklingsprogrammet *Nyanlända och flerspråkiga barns och elevers lärande*.
- En karta i form av en *infografik* med syfte att visa möjliga utbildningsvägar genom gymnasieskolan och mot vidare utbildning och arbete för nyanlända i gymnasieåldern ska tas fram och publiceras på Skolverket webbplats.
- Regionala konferenser om hur styrning av introduktionsprogrammen kan leda till ökad måluppfyllelse för nyanlända elever kommer att erbjudas vid tre tillfällen under hösten 2017.
- Information, med fokus på nyanlända i gymnasie- och gymnasiesärskolan, med syfte att skapa ökad tillgänglighet, har sammanställts på Skolverkets webbsida publicerade, inom ramen för det nationella skolutvecklingsprogrammet *Nyanlända och flerspråkiga barns och elevers lärande*. Informationen uppdateras kontinuerligt.
- Ett stödmaterial bestående av lärande exempel på hur man kan arbeta med styrning av introduktionsprogram på gymnasieskolan, är under framtagande.

¹⁵ Detta framkommer via t ex Skolverkets rapporter 436 och 454 om språkintruktionsprogrammet, Skolinspektionens rapport *Språkintruktionsprogrammet i gymnasieskolan* (dnr 2015:6585) som i de samråd med huvudmän och rektorer som Skolverket genomfört samt i möten med lärare och rektorer på olika gymnasieskolor i de riktade insatserna för nyanländas lärande samt i betänkandet *En gymnasieutbildning för alla* (SOU 2016:77)

Dessutom kommer behovet av inom vilka områden stödbehov finns att ses över så att eventuellt ytterligare insatser som motsvarar målgruppernas behov kan planeras och tas fram.

En insats med IM-utvecklare, som pilotverksamhet och i första hand för språkin-
troduktion kommer att tas fram under 2018.

3.3.6 Studie- och yrkesvägledning för nyanlända elever

Vägledningssamtal utgör en kärnverksamhet i skolans studie- och yrkesvägledning och har stor betydelse för att nyanlända elever ska ta sig igenom utbildningsväsen-
det och vidare till arbetslivet. Vägledare kan uppleva att deras kompetens inte
räcker till eftersom nyanlända elever behöver mer kvalificerade och komplexa sam-
tal än många andra elever. Tiden för vägledningen behöver dessutom i större ut-
sträckning än för andra också räcka till att bidra med praktisk och konkret erfaren-
het för att eleverna ska förstå vilka möjligheter som finns.¹⁶

Förutom tidigare redovisad lärosätetsutbildning med fokus på dessa frågor tar Skol-
verket också fram ett stödmaterial som publiceras inom ramen för det nationella
skolutvecklingsprogrammet om nyanlända och flerspråkiga barns och elevers lä-
rande. Materialet är uppdelat i tre delar och syftar till att belysa samtalsmetodens
möjligheter och begränsningar i relation till vägledningssamtal med nyanlända ele-
ver och bidra till vägledares möjligheter att reflektera kring sin kompetens samt visa
framgångsfaktorer för vägledning.

3.3.7 Insatser för modersmåls lärare och studiehandledare

För att skolan ska kunna underlätta lärandet och kunskapsutvecklingen hos fler-
språkiga elever och samtidigt garantera kvaliteten i såväl modersmålsundervisning
som i studiehandledning krävs kompetenta och välutbildade lärare och studiehand-
ledare. Med utgångspunkt i bland annat en behovsanalys som Skolverket genom-
förde under 2016 bedömer myndigheten att behovet av kompetensutveckling för
modersmåls lärare och studiehandledare inom områden pedagogik och språkdidak-
tik är stort. Detta betonas också i de möten och samtal som Skolverket har kring
frågor som rör modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål. Det
framkommer också ett behov av att tydliggöra modersmåls lärares och studiehand-
ledares roll och uppdrag.

Som stöd för dessa målgrupper genomför Skolverket under 2017–2018 förutom
den tidigare nämnda uppdragsutbildningen för studiehandledare följande insatser:

- Regionala konferenser för modersmåls lärare samt ansvariga för modersmålsunder-
visning har genomförts under perioden maj - september 2017. Dessa konferenser
har haft mycket högt söktryck och fler konferenser planeras därför för 2018.
- Inspirationsdagar under temat *Digitala verktyg i modersmålsundervisningen* och *Språk
och kunskapsutvecklande undervisning med fokus på Cirkelmodellen* för modersmåls lärare

¹⁶ Se t ex Sundelin (2015) *Att skapa framtid – En analys av interaktionen i studie- och yrkesvägledande samtal med unga i migration*

samt ansvariga för modersmålsundervisning ska genomföras under november 2017. Inspirationsdagar planeras även för 2018.

Under 2018 ska det befintliga stödmaterialet Studiehandleddning på modersmålet kompletteras under 2018, till exempel med didaktiskt webbstöd för studiehandledare på modersmål och ämneslärare samt för modersmålslärare.

3.3.8 Insatser för förskolans, förskoleklassens och fritidshemmens personal

En inventering av behov och förutsättningar att ta emot insatser inom fritidshemmet har gjorts under 2017. Inom ramen för denna inventering har ett dialogmöte genomförts med åtta forskare på området.

Insatser planeras och samordnas med övriga insatser som Skolverket erbjuder för dessa målgrupper, t ex insatser för att implementera de nya delarna i läroplanen om fritidshem och förskoleklass och erbjudande om lärosätesutbildningar för förskolans personal.

Till Skolverkets målgrupper i detta uppdrag hör personalen i förskola, förskoleklass och fritidshem. För att ta fram relevanta insatser för dessa målgrupper kommer Skolverket att samverka internt.

4 Riktade insatser

Arbetet med de riktade insatserna fortsätter enligt plan där nya huvudmän väljs ut och erbjuds samarbete varje halvår. Enheten för riktade insatser för nyanländas lärande på Skolverket ansvarar för dessa insatser.

Sedan förra regeringsredovisningen har ytterligare ett urval¹⁷ om 11 stycken huvudmän genomförts, vilket innebär att Skolverket under vårterminen 2017 samarbetar med 75 huvudmän, kommuner eller kommunalförbund, från totalt 5 olika urval.

I juni 2018 kommer samarbetet med 27 stycken huvudmän att avslutas och i november 2018 görs sedan ett nytt urval vilket innebär att Skolverket under ht 2018 kommer att samarbeta med 60–65 stycken huvudmän vilket är den nivå som myndigheten avser att hålla framöver. En karta med över vilka huvudmän som för närvarande ingår i samarbete med Skolverket återfinns i bilaga 2 till denna rapport.

4.1 Insatser genomförda från oktober 2017 till och med januari 2018

4.1.1 Urval och urvalsmodell

I urvalet som genomfördes i november 2017 och är det femte i ordningen valdes följande huvudmän ut och erbjöds samarbete:

Markaryd

Mellerud

Åre

Malå

¹⁷ Det femte urvalet sedan start.

Kungsör

Bräcke

Avesta

Gislaved

Tomelilla

Tranås

Jämtlands Gymnasieförbund

Av dessa tackade Mellerud nej till samarbete och med anledning som ersättare till dem erbjöds Örnköldsvik att ingå i samarbetet, Ödeshög som föll ut i ett tidigare urval har också beviljats att flytta fram sitt deltagande så att de följer tidplanen för urval 5.

Tidplanen för arbetet med urval 5 innebär att överenskommelse 1 samt nulägesanalys, åtgärdsplan och överenskommelse 2 tas fram under vårterminen 2018.¹⁸ Insatser och uppföljning av dessa kommer sedan genomföras under höstterminen 2018 samt vårtermin och hösttermin 2019. I vissa fall kan samarbetet komma att förlängas.

Urval 5 genomfördes med utgångspunkt i samma urvalsmodell som användes för urval 4 där mått på andelen nyanlända elever i åldrarna 0–20 år samt huvudmannens tidigare erfarenhet av att ta emot och utbilda nyanlända elever utgör grund. Under 2018 kommer urvalsmodellen att ses över för att till exempel vuxenutbildningen ska vägas in.

4.1.2 Uppstartskonferens

Den 11–12 december 2017 genomfördes en uppstartskonferens för de huvudmän som erbjudits samarbete i urval 5. Alla huvudmän utom en deltog¹⁹. Konferensen syftade till att ge information om vad det innebär att ingå i de riktade insatserna för nyanländas lärande samt ge möjlighet till att inleda den lokala planeringen för att kunna ta del av erbjudandet, t ex att börja planera för vilka funktioner och personer som skulle vara lämpliga för att ingå i det lokala teamet som operativt blir de som genomför nulägesanalysen på lokal nivå och har kontakt med Skolverket under samarbetsperioden.

I slutet av konferensen genomfördes en enkel utvärdering som visade att deltagarna var nöjda med konferensens innehåll och genomförande samt att de hade ett stort intresse för att gå in i samarbetet med Skolverket. Utvärderingen visar också att huvudmannarepresentanterna ofta hade en klar bild över vad de behövde ta tag i på hemmaplan för att få samarbetet med Skolverket att komma igång på ett bra sätt.

¹⁸ Arbetet formaliseras genom överenskommelser mellan Skolverket och huvudmannen. Överenskommelse 1 formaliserar den första terminens arbete fram till och med att huvudmannen lämnar in en åtgärdsplan som beskriver de insatser huvudmannen anser behöver genomföras för att komma till rätta med identifierade problem. Överenskommelse 2 formaliserar vilka insatser Skolverket ska bekostas samt hur dessa ska genomföras och när redovisning av arbetet ska ske.

¹⁹ Processtödarna genomförde ett uppstartsbesök hos denna huvudman som ersättning för konferensen senare i december.

4.1.3 Fortsatt processtöd

Under perioden oktober 2017 till februari 2018 har processtödet till de kommuner som ingår i de första fyra urvalen fortsatt.

Huvudmännen har fått 1–4 besök under perioden och många har också haft stöd av Skolverket via Skype, mail och telefon.

För urval 1–3 som är igång med sina insatser har stödet i första hand inneburit uppföljning av hur arbetet går samt stöd i hur den långsiktiga planeringen för hur de resurser som byggs upp i samarbetet ska kunna nyttjas i huvudmannens fortsatta utvecklingsarbete. Det är relativt vanligt att huvudmännen under denna tid identifierar att insatser behöver förstärkas på olika sätt för att ge bättre genomslag. Exempel på sådana förstärkningar kan vara att utöka tid, att lägga till deltagare, att komplettera utbildningar med handledning eller att lägga till insatser på andra nivåer än vad som ursprungligen planerades. Sådana ändringar och tillägg hanteras i särskilda överenskommelser.

Sedan starten på uppdraget har totalt 20 stycken ändrings eller tilläggsöverenskommelser om sammanlagt 76 stycken tillägg eller ändringar tagits fram.

16 stycken huvudmän har fått förlängd tid för sitt samarbete med Skolverket.

Under perioden har också nulägesanalys, åtgärdsplan och överenskommelse 2 för de huvudmän som ingår i urval 4 färdigställts. Dessa har dock inte hunnit sammanställas och ingår därför inte i denna regeringsredovisning.

Under 2018 fortsätter processtödet och alla huvudmän kommer därtill att bjudas in till nätverksmöten där huvudmän från alla urval ges möjlighet till erfarenhetsutbyte och kunskapspåfyllnad.

4.1.4 Uppföljning av arbetet

4.1.4.1 Delredovisningar urval 2

Delredovisningar lämnas efter halva samarbetstiden, dvs efter två terminers samarbete varav en insatstermin. Delredovisningarna skrivs i förhållande till de insatser som beskrivs i överenskommelse 2 och de önskvärda effekter som huvudmannen formulerat till var och en av insatserna i åtgärdsplanen. I delredovisningarna ska huvudmännen beskriva hur de upplever att arbetet fungerar samt om det går att se några spår av de önskade effekterna och hur detta i så fall tar sig uttryck.

De huvudmän som ingår i det andra urvalet och som enligt plan ska samverka med Skolverket augusti 2016 – juni 2018 lämnade sina delredovisningar i februari 2017, vilket ingick som underlag i regeringsredovisningen från oktober 2017. I december 2017 har flera av dessa huvudmän lämnat in en uppdaterad delredovisning som visar att arbetet med att genomföra insatserna har utvecklats när ytterligare en tid av samarbetet har passerat. I dessa redovisningar finns fylligare information om huvudmannens upplevelse av uppnådda effekter än i de tidigare. Här framgår till exempel upplevda effekter hos några eller flera huvudmän kring att:

- arbetet på ett generellt plan fungerar väl, till exempel anger man att samarbetet med Skolverket fungerar samt att tidplanen för arbetet huvudsakligen följs,

- kunskaper om och förståelse för de nyanlända elevernas förutsättningar och behov har ökat samt att
- delaktigheten och förankringen av insatserna ofta fungerar väl och ses som betydelsefull för genomförandet av utvecklingsinsatserna.

Insatser som flera huvudmän lyfter där man upplever särskilt stora effekter är

- Utbildningar och handledningsinsatser som rör språk- och kunskapsutvecklande undervisning. Konkret uttrycks att vissa lärare nu använder andra modeller i sin undervisning och har utvecklat sin förmåga att anpassa undervisningen utifrån de nyanlända elevernas behov. Någon huvudman uttrycker också att dessa insatser gjort att fler nyanlända kan delta i den ordinarie undervisningen.
- Utbildningar och utvecklingsinsatser som rör studiehundledning. Här uttrycks att dessa insatser gjort studiehundledarna mer kunniga och trygga i sin roll och har fått ett större mandat på skolan.

Även betydelsen av det lokala teamet och personer som ansvarar för att samordna de olika insatserna lyfts av flera huvudmän.

Utmaningar som lyfts i dessa delredovisningar handlar till exempel om att

- arbetstempot ibland upplevs som forcerat med många insatser som ska genomföras på kort tid,
- de tilldelade medlen inte alltid räcker samt att
- det finns en stor risk att man inte förmår organisera sig så att de kunskaper som till exempel en utbildningsinsats ger deltagarna också kan spridas och komma andra till del.

Delredovisningarna från urval 2²⁰ visar dessutom att det av totalt 142 planerade insatser har behövts ändrad tidplan för 14 samt att 10 av de deltagande huvudmännen fått tillägg eller ändringar i sina överenskommelser godkända av Skolverket.

4.1.4.2 Delredovisning urval 3

I november 2017 lämnade de huvudmän som ingår i urval 3 in sina delredovisningar.

Samtliga huvudmän har inkommit med delredovisning och sammanställningen av dessa ger en bild av att de flesta insatser fungerar enligt plan. De ger dock inte någon tydlig bild av upplevda effekter av insatserna då dessa pågått mycket kort tid. Vissa insatser har inte ens hunnit påbörjats vid tiden för delredovisningen. Skolverket ser under vårterminen 2018 över hur arbetet med delredovisningen skulle kunna utvecklas för att bättre och tydligare information om vilka effekter arbetet ger systematiskt ska kunna samlas in.

²⁰ Siffrorna här riskerar att inte vara helt aktuella då vissa huvudmän endast lämnat in delredovisning i februari 17 och mycket förändringar kan ha skett sedan dess.

Av de huvudmän som i delredovisningen gett mer övergripande beskrivningar av hur arbetet fungerar anger många till exempel att:

- arbetet gör nyanländafrågan mer synlig i kommunen och att arbetet bidrar till förändrade attityder till den frågan,
- nulägesanalysen har ökat kunskaperna om och förståelsen för nyanlända elevers förutsättningar och behov samt att
- samarbetet i det lokala teamet och mellan det lokala teamet och Skolverket fungerar väl

Någon eller några huvudmän beskriver också positiva effekter i form av att

- studiehandledare har blivit tryggare i sin roll
- språkinstruktionens kvalitet har ökat
- ledarrollen hos huvudmannen har förstärkts samt att
- kunskaper om delaktighet i kartlägnings- och bedömningsarbete av de nyanlända eleverna har ökat.

De utmaningar eller utvecklingsområden som beskrivs i delredovisningen handlar till exempel om att eleverna ännu inte involverats i arbetet, att den politiska nivån inte är insatta samt att det ännu är mycket arbete kvar med att utveckla överenskomna insatser.

De huvudmän som ingår i urval 3 ska enligt överenskommelserna sammanlagt genomföra 94 insatser. Av dessa har åtta enligt delredovisningarna förskjutits i tid medan fyra eventuellt kommer att ställas in. Skäl till att insatser behöver förskjutas i tid kan t ex vara att huvudmannen inte fått tag i det externa stöd som behövs eller att den ursprungliga tidplanen inte var realistisk. Skäl till att insatser ställs in kan vara att huvudmannen gjort ett för stort åtagande. I ett fall har en insats påbörjats men fått avslutas då huvudmannen upplevde att den inte höll en förväntad kvalitet.

Skolverket har hittills endast förlängt samarbetstiden med en av huvudmännen som ingår i urval 3. Enligt den ursprungliga tidplanen ska samarbetet mellan Skolverket och huvudmännen i urval 3 pågå från januari 2017-december 2018. Karlsborg har fått beslut om förlängt samarbete och kommer därmed att ingå i de riktade insatserna till och med juni 2019.

4.1.4.3 Uppföljning under möten

Under samarbetsperioden besöker Skolverket huvudmannen kontinuerligt, fyra gånger under den första terminen och vid två tillfällen per termin under övriga terminer. Antalet besök kan öka vid behov. Extra mötestillfällen kan också genomföras via Skype eller telefon. Under dessa möten följs det pågående arbetet kontinuerligt upp och beskrivs i minnesanteckningar som vilket ger en mer fördjupad bild av arbetet än vad som syns i delredovisningen.

Dessutom erbjuds alla huvudmän också att delta i nätverksmöten varje termin. På dessa möten träffas huvudmän från alla urval, som därmed har kommit olika långt i sitt utvecklingsarbete kring nyanländafrågan och får tillfälle till erfarenhetsutbyte och ytterligare kunskapsutveckling. Under dessa nätverksmöten får Skolverket

också möjlighet att skaffa sig information om hur arbetet fungerar ute hos huvudmännen på ett övergripande plan.

Sammantaget visar den uppföljning som gjorts under möten samstämmighet med uppföljningar som gjorts skriftligt och/eller via enkäter²¹. Under mötesuppföljning kommer dessutom sådana tankar som inte direkt efterfrågas i de skriftliga mallarna fram. Här synliggörs till exempel att:

- den regionala samordnarens²² roll är viktig och bidrar med en naturlig koppling till ett regionalt utvecklingscenter som huvudmannen kan dra nytta av i de riktade insatserna.
- det är fördelaktigt att de riktade insatserna vänder sig till många målgrupper och olika skolformer. Hos flera huvudmän har detta medfört en ökad samsyn och mer gemensamma rutiner för arbetet.
- det är viktigt att bygga de ingående insatserna kring ett kontinuerligt och systematiskt kollegialt lärande, även för skolledare.
- det är utmanande att få insatserna som fokuserar de nyanlända eleverna att passa ihop med andra pågående utvecklingsinsatser och det systematiska kvalitetsarbetet.
- försvårande faktorer i arbetet med att utveckla verksamheten kan till exempel vara att den interna organisationen inte är riggad på ett ändamålsenligt sätt. I vissa fall behöver man därför ser över sin organisation innan det går att komma igång med utvecklingsinsatser som fokuserar de nyanländas lärande.

Under dessa uppföljningsmöten menar flera huvudmän att de kan se effekter av pågående utvecklingsarbete i form av det märks en ökad medvetenhet om de nyanlända eleverna i hela organisationen. Till exempel är efterfrågan från verksamheten på kartläggningsresultat och tillgång till studiehandledning större än tidigare. Det verkar också som att frågan om undervisning för nyanlända elever har gått från att ofta varit något som en enskild eldsjäl haft ansvar för tidigare till att vara en angelägenhet för hela organisationen. Det framgår också tydligt att det även fortsättningsvis behövs ett långsiktigt och kontinuerligt arbete för att utveckla verksamheternas kvalitet, till exempel genom språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och studiehandledning.

På undervisningsnivå uttrycker vissa att det går att iaktta förändringar i lärares förhållningssätt där fokus flyttas från elevernas problem till själva undervisningen. Samverkan mellan ämneslärare, studiehandledare och modersmål uppges också i vissa fall ha blivit bättre och fler elever verkar få bättre stöd av lärare, studiehandledare, elevhälsoteam och studie- och yrkesvägledare.

²¹ Resultatet av den enkät som hittills gjorts redovisades till regeringen i oktober 2017. Resultatet av andra genomförda enkäter redovisades till regeringen i oktober 2018.

²² Med detta avses den samordnare som Skolverket erbjudit alla huvudmän att utse. Samordnarrollen beskrivs ytterligare i avsnitt 3.1 i denna redovisning.

4.1.4.5 Uppföljning av situationen hos huvudmännen

Under det kontinuerliga processtödet hos huvudmännen får processtödjarna också information om hur situationen som rör de nyanlända eleverna ser ut på ett mer generellt plan i samhället hos huvudmännen. Detta visar till exempel att

- Det finns tendenser till främlingsfientliga strömningar och rasism i samhället hos flera av huvudmännen. Detta kan påverka såväl undervisningen som elevernas fritid.
- Flera huvudmän uppger att läget kring mottagande och undervisning av nyanlända elever har stabiliserats sedan 2015 och att man nu upplever att situationen är under kontroll med en relativt välfungerande organisation.
- Det är svårt för många att rekrytera personal, t ex behöriga lärare och studiehandledare i alla språk.
- Trots minskat antal nyanlända till vissa kommuner finns ändå behovet att ytterligare öka organisationens förmåga att ta emot och utbilda nyanlända. Man vill vara bättre förberedd om situationen återigen förändras.
- Några kommuner har inte sett att antalet nyanlända elever har minskat i så stor utsträckning, arbetskrafts- och anhöriginvandringen kan i dessa fall ha ökat.
- Det är stor omsättning på personer i ledande befattning. 33 av 64²³ huvudmän bytt förvaltningschef under pågående samarbete eller precis i uppstartsskedet. En del av dessa har gått till andra tjänster medan andra har gått i pension.

4.2 Insatser och insatsområden

Hittills har totalt 64 antal huvudmän i fyra olika urval kommit så långt i processen att en överenskommelse om insatser tagits fram. I denna redovisning ingår insatserna i urval 1–3 då de överenskommelser som beslutats för urval 4 ännu inte hunnit sammanställas. Skolverket sorterar insatserna i sju områden med utgångspunkt i insatsens syfte:

Styrning och utveckling av verksamheten, (t ex insatser som rör systematiskt kvalitetsarbete, övergripande organisatoriskt arbete, det lokala teamets arbete mm)

Undervisning och lärande, (t ex insatser som rör kompetensutveckling av undervisande personal, språk- och kunskapsutvecklande undervisning, flerspråkighet i förskolan, studiehandledning i undervisningen mm)

Förutsättningar för lärande och trygghet, (t ex kompetensutveckling av studiehandledare, studie och yrkesvägledning mm)

Bedömning och betygssättning, (t ex insatser som rör kartläggning, kompetensutveckling i betyg och bedömning med fokus på nyanlända elever)

²³ Av huvudmännen som ingår i urval 1-4

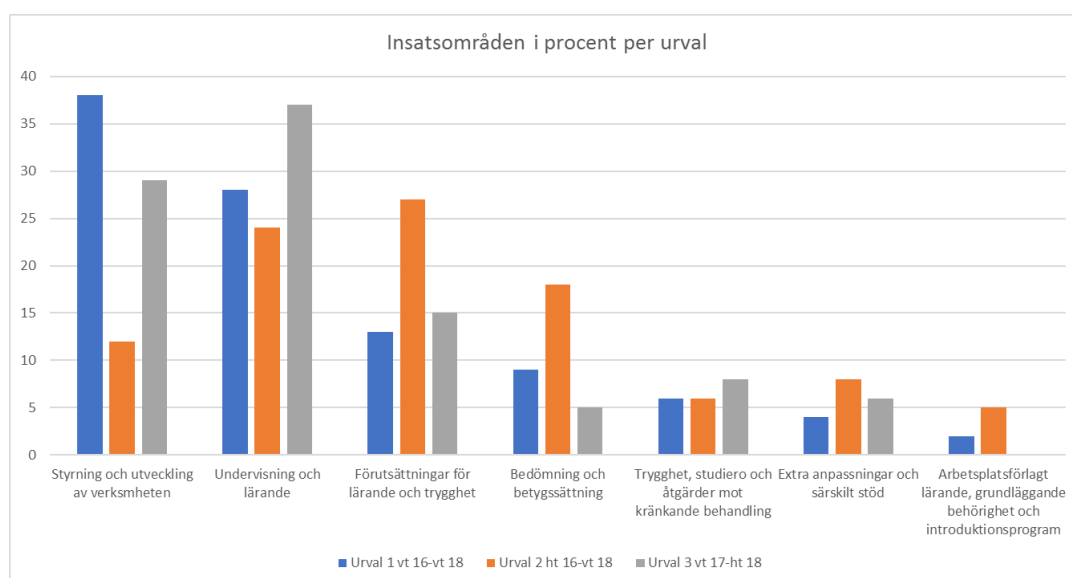
Trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling, (t ex insatser som rör värdegrundsarbete, kompetensutveckling kring interkulturella frågor, föräldrasamverkan mm.)

Extra anpassningar och särskilt stöd (t ex kompetensutvecklingsinsatser för elevhälsa och specialpedagoger) samt

Arbetsplatsförlagt lärande, grundläggande behörighet och introduktionsprogram (t ex grundutbildning, insatser som särskilt rör introduktionsprogrammen mm.)

Insatserna kan innebära att huvudmannen samarbetar med ett eller flera lärosäten eller andra utbildningsaktörer och/eller att utvecklingsinsatsen organiserar inom ramen för den egna verksamheten, t ex i form av lokalt arbete med organisation, rutiner och strukturer eller genom studiecirkelar, läslyftet eller andra former av kollegialt lärande.

Insatserna i överenskommelserna fördelar sig preliminärt och i procent enligt följande för de tre urval där insatserna hunnit sammanställas:

Det växlar således en del när det gäller vilka insatsområden som är mest i fokus i de olika urvalen. Detta kan delvis hänga samman med hur lång tid som passerat sedan den stora flyktingvågen 2015. I de tidigaste nulägesanalyserna och åtgärdsplanerna hade huvudmännen stort fokus på att förstå och omsätta den nya regleringen kring mottagande och utbildning av nyanlända elever som trädde i kraft den första januari 2016. Detta kan vara detta som synliggörs i tabellen ovan där området *styrning och utveckling av verksamheten* är det vanligaste insatsområdet för huvudmännen i urval 1.

De huvudmän som inte ingick i de riktade insatsernas första urval genomförd troligtvis delar av det inledande arbetet med att förstå regleringen och skapa rutiner för hur den kan följas på egen hand. I deras nulägesanalys riktades därför fokus lite mer mot att försöka förstå vad som behöver göras för att genomförandet av de nya bestämmelserna ska leda till ökade kvalitet i verksamheten. Till exempel ville man

då undersöka hur studiehandledning och kartläggning fungerade i praktiken och vad som behövde göras för att förbättra dessa verksamheter. Behovet av en fungerande kartläggningsorganisation samt fungerande studiehandledning var också mycket stort under denna period då alla de nyanlända elever som kom till Sverige 2015 skulle kartläggas och delta i undervisningen i alla ämnen. Detta kan man se i tabellen ovan där områdena *förutsättningar för lärande och trygghet* och *bedömning och betygssättning* har procentuellt sett fler insatser än i andra urval.

När det sedan blev dags för huvudmännen i urval 3 att genomföra sin nulägesanalys, under vårterminen 2017 hade antalet nyanlända elever i många fall minskat och kartläggningsarbetet upplevdes därmed inte längre så betungande då de flesta elever redan hade blivit kartlagda. Många av eleverna som kom 2015 var inte längre kvar i förberedelseklass och det blev därför väsentligt, vilket syns i tabellen ovan, att rikta det huvudsakliga fokuset mot områdena *undervisning och lärande* samt *styrning och utveckling av verksamheten*. Dessa områden hänger nära samman. Då det krävs en styrande organisation och en långsiktig plan om kompetensutvecklingsinsatser som rör undervisning och lärande ska få genomslag i verksamheten.

Skillnaderna mellan vilka insatsområden som är vanligast i de olika urvalsgrupperna kan delvis också förklaras med att det, beroende på hur insatserna är beskrivna ibland kan bli svårt att på ett helt korrekt sätt sortera in dem i respektive område. I vissa överenskommelser kan till exempel det som beskrivs som en insats egentligen bestå av flera väldigt olika delmoment. Dessa insatser har sorterats in i det område som de huvudsakligen syftar till att utveckla. Insatser som rör språkin introduktionen rör oftast också andra program eller skolformer och hamnar därför oftare under *Undervisning och lärande* än under *Arbetsplatsförlagt lärande, grundläggande behörighet och introduktionsprogram*.

Det faktum att insatserna beskrivs olika i olika överenskommelser påverkar också förståelsen av antalet insatser som en huvudman är involverad i. Det som hos en huvudman beskrivs under en insatsrubrik kan hos en annan motsvara 4 eller 5 olika insatser. Skolverket arbetar nu för att öka likvärdigheten i hur överenskommelserna formuleras för att säkerställa att jämförbarheten mellan dem ökar.

Så som överenskommelserna nu är skriva framstår det som att det genomsnittliga antalet insatser skiljer sig mellan de olika urvalen. Spridningen i antalet insatser är också förhållandevis stor såväl inom respektive urval som mellan de olika urvalen:

Urval	Antal huvudmän	Totalt antal insatser	Genomsnittligt antal insatser /huvudman	Minst antal insatser hos en huvudman	Flest antal insatser hos en huvudman
1 (vt 16- vt 18)	21	135	6,4	4	12
2 (ht 16-vt 18)	19	289	15,2	4	17
3 (vt 17-ht 18)	11	97	8,8	4	17

Den enskilt vanligaste insatsen finns inom området *Undervisning och lärande* och handlar om kompetensutveckling i språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt vilket beskrivs närmare i nästa avsnitt.

Det går i nuläget inte att dra några slutsatser om ifall de huvudmäns som har många insatser i högre grad har svårt att hålla tidplanen eller om vilka insatser som hittills har gett bäst effekt. Det går heller inte att dra några slutsatser om vilken skolform som har haft mest nytta av att ingå i de riktade insatserna.

De medel som Skolverket fördelar till respektive huvudman utifrån de överenskommelser som fattats sträcker sig från knappt 1 mnkr till drygt 6 mnkr för hela samarbetsperioden.

4.2.1 Språk och kunskapsutvecklande arbetsätt.

I de flesta fall ligger det huvudsakliga ansvaret för framtagande av lämpliga kompetensutvecklingsinsatser på huvudmannen medan Skolverkets processtödjare stöttar framtagandet och kvalitetsgranskar insatserna. När det gäller vissa insatser som rör kompetensutveckling i språk- och kunskapsutvecklande undervisning har dock Skolverket bedömt att behovet av insatser är så stort att det har funnits anledning att kunna erbjuda mer centralt planerade insatser.

I samarbete med Nationellt centrum för svenska som andraspråk vid Stockholms universitet (fortsättningsvis benämnt NC) erbjuder Skolverket en så kallade *SKUA-utvecklarutbildning*.²⁴ Utbildningen ska ge deltagarna verktyg för att kunna arbeta med och handleda i fortsatt lokalt utvecklingsarbete med fokus på språk och kunskapsutvecklande arbetsätt. Utbildningen finns från förskola – gymnasium och huvudmännen erbjuds två platser per skolform.

Dessutom erbjuds vissa huvudmän också en kommunförlagd utbildning i språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt där NC under 6 heldagar fördelat på två terminer arbetar med all skolpersonal hos huvudmannen ute i deras verksamhet,

I januari 2018 har NC lämnat en redovisning över arbetet så här långt till Skolverket. Sammanfattningsvis visar denna när det gäller den kommunförlagda utbildningen att förvaltningens/skolledares engagemang i arbetet är avgörande för utfallet. I de fall engagemang finns kan det innebära att organisationen fungerar väl, att tid avsätts för arbetet mellan kurstillfällena och att lärarna känner en förväntan från rektor och huvudman på att undervisningen ska utvecklas med utgångspunkt i den genomförda insatsen. Om engagemang saknas blir tyvärr utfallet ibland det helt motsatta.

Redovisningen visar också att kommunikationen mellan huvudmannen, lärosätet och Skolverket behöver vara tydlig och transparent. Ömsesidiga förväntningar behöver synliggöras för att insatsen ska kunna genomföras med hög kvalitet.

Av de sju huvudmän som genomgått den kommunförlagda utbildningen under 2016/17 bedömer lärosätet att det hos fem har skett en tydlig och positiv utveckling medan det hos två är mer osäkert eller svårbedömt. Lärosätet bedömer dessu-

²⁴ SKUA betyder Språk och Kunskaps Utvecklande Arbetsätt

tom att de förutsättningar som här ovan beskrivs som nödvändiga för att utvecklingsarbetet ska kunna fortsätta även utan externt stöd verkar finnas hos fyra av de sju huvudmännen.

Redovisningen visar att SKUA-utvecklarutbildningen under läsåret 16/17 har haft 70 deltagare medan 10 har hoppat av utbildningen, bland annat beroende på flytt eller sjukdom men i vissa fall också beroende på bristande stöd från ledningen.

Insatsen har fallit väldigt väl ut genom att deltagarna anser att målen för utbildningen är uppfyllda och att de därmed har kunskaper om relevanta verktyg att använda i det fortsatta utvecklingsarbetet i den egna verksamheten samt att de har utvecklat på ett individuellt och professionellt plan.

Deltagarna i utbildningen erbjuds fortsatt stöd genom nätverksträffar med lärosätet. Den nätverksträff som genomfördes i november 2017 visar att nästan alla som genomgått utbildningen också har fått utvecklingsuppdrag av sin rektor eller huvudman. Sammantaget innebär det att SKUA-utvecklarnas arbete kommer att nå ut till ca 2500 lärare hos de huvudmän som ingår i Skolverkets riktade insatser för nyanländas lärande.

5. Utvärdering

Resultat av genomförda enkäter och andra delar av utvärderingen redovisas i regeringsredovisningen senast den 25 oktober 2018.

6. Analys, reflektion och framåtblick

6.2 Generella insatser

De utbildningar som lärosäten och andra aktörer genomfört för Skolverkets räkning utvärderas oftast av lärosätet som sedan rapporterar till Skolverket. De regionala utvecklingscentrumen lämnar skriftliga rapporter och sammanställningar av huvudmännens utvecklingsplaner inom samordnaruppdraget till myndigheten. I mån av tid och möjlighet strävar Skolverket också efter att göra besök på utbildningstillfällen för att få egna intryck av verksamhetens kvalitet. När Skolverket genomför konferenser och andra liknande möten är det vanligt att avsluta mötet med en enkät där deltagarna får beskriva sina upplevelser och lärdomar. Den sammantagna bilden av dessa underlag är att deltagarna ofta är nöjda med innehåll och genomförande och att insatserna bidragit med relevanta kunskaper till de enskilda deltagarna. Den största utmaningen är att generellas insatser bidrar till att utvecklar verksamheten hos huvudman bestående och därmed ökar måluppfyllelsen och likvärdigheten för nyanlända och flerspråkiga elever. Ett exempel på vad det kan innebära är att studiehandedare som deltar i en utbildning får lära sig om betydelsen av samverkan mellan studiehandedare och ämneslärare men sedan kommer hem till en verksamhet där det inte finns förutsättningar för att mötas och ibland inte ens intresse för frågan. Skolverket upplever dock att huvudmannens förståelse för betydelsen av att tänka långsiktigt och se över hur de resurser som en utvecklingsinsats tillför organisationen kan användas i det fortsatta utvecklingsarbetet ökar.

Det är många besökare på Skolverkets webbplats om nyanlända. Det är främst Kartläggningmaterialet och Bygga svenska, tillsammans med övrig information inom nyanländauppdraget. Vi ser också att andra insatser som webbutbildning och dialogmöten väcker stort intresse vilket signalerar att materialen är viktiga byggstenar i huvudmännens utvecklingsarbete.

De utvecklingsplaner som samordnarna lämnat in till RUC visar dessutom att det är vanligt att huvudmännen planerar kompetensutvecklingsinsatser som bygger på det kollegiala lärandet och att många av dem avser att använda material från Skolverket i detta arbete. När det gäller webbpublicerade stöd- och informationsmaterial är det ofta svårt att veta hur de används och vilken effekt de ger. Det är därför viktigt att huvudman stöttar arbetet lokalt samt att det finns lärare som kan driva utvecklingsarbetet lokalt. Ett webbmaterial som stödjer samarbetet mellan studiehandledare på modersmål och ämneslärare behöver utvecklas under 2018.

Internt på Skolverket sker samtal om hur myndigheten kan få fatt i information ett webbmaterial som inte är modul men som kan utformas för att ge maximalt stöd i verksamheten.

Under 2018 fortsätter arbetet med att noggrant följa samhällsutvecklingen och identifiera vilka behov målgrupperna har för att på olika sätt stötta dem så att nyanlända barn och elever får tillgång till en verksamhet av allt högre kvalitet.

6.3 Riktade insatser

Den information som beskrivningarna i denna rapport bygger på är inte insamlad på ett så systematiskt sätt att det går att dra långtgående slutsatser med den som grund. Istället består den av huvudmännens bilder av pågående och genomförda insatser så som de beskriver det i de delredovisningar de lämnat till Skolverket samt av de bilder som den kontinuerliga uppföljningen ger myndigheten. I den regeringsredovisning som lämnas i oktober 2018 kommer mer information från det faktiska utvärderingsarbetet att presenteras. Med utgångspunkt i denna kommer vi då att kunna dra mer säkerställda slutsatser än vad som blir fallet här.

Med den brasklappen kan ändå konstateras att den information myndigheten trots allt har samlat in sammantaget ger en preliminär bild av de riktade insatserna är såväl uppskattade som välfungerande. Huvudmännen anger i stor utsträckning att de uppskattar arbetssättet, där Skolverket kommer till dem och arbetar tillsammans med dem i förhållande till deras verksamhet samt att samarbetet med Skolverket fungerar väl. De flesta anser också att samarbetet inom det lokala teamet såväl som mellan olika nivåer och funktioner på lokal nivå har utvecklats och att kommunikationen har blivit bättre samt att nyanländafrågan tagit större plats i deras samtal och arbete.

Den uttryckta nöjdheten skulle kunna förklaras med att det upplevs som nytt och särskilt positivt att representanter från myndigheten i perioder finns på plats ute hos huvudmannen eftersom detta inte har varit så vanligt i tidigare statliga satsningar och inte i första hand på att insatserna håller en ovanligt hög kvalitet. Många av utsagorna från huvudmännen berör dock att stödet som Skolverket erbjudit har inneburit en kvalitetshöjning i form av att verksamheten har granskats på ett sätt som man vanligtvis inte gör vilket skulle kunna vara ett tecken på att processtödet

fungerar så som det är tänkt och att det därmed är kvaliteten på insatsen som bidrar till deltagarnas upplevda nöjdhet.

Det verkar alltså som att riktade insatser som arbetsform är ett välkommet inslag i Skolverkets erbjudanden och att arbetsmodellen med processtöd med start i nulägesanalys och i framtagande och genomförande av insatser samt i uppföljning av utvecklingsarbetet under en längre period är en bra modell. Några huvudmän har uttryckt att de tycker den är så bra att de vill använda den i andra utvecklingsarbeten också och att de anser att Skolverket bör erbjuda riktat stöd i fler frågor än nyanlända. Skolverket arbetar också kontinuerligt med att ytterligare öka kvaliteten, till exempel genom att utveckla den dialogkompetens som processtödjarna använder i mötet med huvudmännen samt med att försäkra sig om att arbetsprocessens olika delar och verktyg utvecklas och blir allt mer effektiva.

Även om huvudmännen i delredovisningarna som görs efter två terminer ibland har svårt att uttala sig om effekter av arbetet så är det ändå många som uttrycker att de ser spår av utveckling i sin organisation. Det kan till exempel handla om att man nu har rutiner för mottagande av nyanlända elever eller att man upplever att samtalsinnehåll har förändrats, att attityder till uppdraget att undervisa nyanlända har förbättrats, att samtalsklimat har blivit mer öppet eller att studiehandedare har fått en tydligare arbetsbeskrivning och blivit mer synliga i organisationen. Att det är så svårt att beskriva effekter kan förstås bero på att det har gått kort tid av samarbete när delredovisningarna samlas in. Det skulle dock också kunna bero på att de förväntade effekter som huvudmännen formulerar i sin åtgärdsplan inte är tillräckligt konkreta för att vara ett stöd i uppföljningsarbete. Skolverket kommer under 2018 att se över stödet till huvudmännen i att formulera och följa upp effekter. Den första insatsen i detta arbete blir ett webinarie om att skriva slutredovisning som genomförs den sjätte mars för de huvudmän som ska lämna in sin slutrapport i juni 2018.

I stort sett alla som erbjuds att ingå i samarbetet tackar också ja, vilket kan ses som ett tecken på att huvudmännen uppskattar möjligheten att få stöttning under en period samt att behovet av att utveckla verksamheten för de nyanlända eleverna

Många huvudmän lyfter tidsaspekten som en farhåga. Man kan uppleva att arbetet blir forcerat då mycket ska göras på kort tid. Detta kan också leda till kvalitetsbrister i form av att analysen inte blir tillräckligt djup eller att beslut om insatser fattas utan att de förankrats. Samtidigt finns det huvudmän som kommit lite längre i sin arbetsprocess som menar att det är bra att det är höga krav och korta deadlines eftersom det gör att saker och ting blir gjorda. Samtal med dessa huvudmän visar att de menar att det inte är säkert att kvaliteten skulle ha blivit högre om man fått mer tid, istället kanske man hade gjort precis på samma sätt men i ett lugnar tempo. I dialogen med huvudmännen är tidsaspekten en fråga som processtödjarna pratar med huvudmännen om. Strävan är att hitta lösningar som bidrar till en bra arbetsprocess.

Några få huvudmän signalerar nu också att de behöver ställa in vissa av de insatser som ingår i överenskommelsen. Detta kan bero på att de varit väl optimistiska i sin tro på vad verksamheten klarar av att hantera. Här behöver Skolverket ytterligare stötta huvudmännen att planera verksamheten för att synliggöra på vad som är genomförbart. Skolverket kan också komma att behöva avslå stöd till insatser som

bedöms vara mindre prioriterade så att huvudmannen kan fokusera sitt arbete på det som har bäst förutsättningar att ge effekt på verksamhetens kvalitet och i förlängningen på elevernas resultat.

En stor utmaning för såväl huvudmän som för Skolverket är att få till organisationen kring de insatser som ska genomföras hos huvudmannen. Det handlar såväl om att hitta de externa aktörer som ofta behövs, t ex lärosäten eller andra som att skapa en inre organisation som fungerar för det aktuella arbetet. Ofta är det ont om tid och det är också konkurrens om lärosäten och andra aktörers tid. Det är till stor del huvudmännen själva som ansvarar för att rigga insatserna men Skolverket kan till viss del vara behjälpliga. Då i första hand med att sluta överenskommelser med lärosäten. Myndigheten arbetar kontinuerligt med att utveckla och underlätta denna process och ofta blir det i slutändan bra men det finns exempel på insatser som fått skjutas på framtiden då man inte hittat en extern aktör som kunnat åta sig uppdraget. Framöver kommer Skolverket att fortsätta söka efter mer effektiva former för att snabbt kunna få igång insatser, det kan till exempel handla om att i större utsträckning än nu utgå från de insatser som finns inom de nationella skolutvecklingsprogrammen och skräddarsy genomförandet av dem utifrån huvudmannens förutsättningar och behov.

Såväl rapporten från Nationellt centrum för svenska som andraspråk som andra insamlade underlag pekar på den stora betydelsen av att huvudman och rektor är involverade i de insatser som ska genomföras. Om detta krav uppfylls verkar sannolikheten för att insatsen ska kunna påverka undervisningspraktiken öka. Samtidigt uppger flera huvudmän att olika utvecklingsbehov, till exempel att utveckla verksamheten för nyanlända elever och att arbeta med digitalisering krockar med varandra. Skolverket behöver här försäkra sig om att stödet inom de riktade insatserna så långt det är möjligt kopplas ihop med andra pågående utvecklingsarbeten och att frågan om huvudmannens och rektors engagemang synliggörs och diskuteras.

Under 2018 kommer arbetet att fortsätta enligt plan. Två nya urval görs i maj respektive november. Samarbetet med 27 huvudmän avslutas i juni och med ytterligare ca 20 i december. Parallellt med detta kommer Skolverket att arbeta med att ytterligare höja kvaliteten på de riktade insatserna, till exempel genom att skapa större ännu större tydlighet kring vad insatserna innebär och vilka krav de ställer på de deltagande huvudmännen samt genom att utveckla den interna dialogkompetensen. Det är också prioriterat att se över arbetet så att alla skolformer ingår i analys och åtgärdsplan samt att om så är möjligt undersöka om det finns skillnader i vilken karaktär en insats får och vilken effekt den kan ge beroende på vilken skolform den sätts in i. Detta finns i nuläget ingen information om.

Skolverket ser därmed ingen anledning att drastiskt förändra arbetssätt eller innehåll men följer det fortsatt utvecklingen noga för att kunna göra justeringar vid behov.

6.4 Preliminära slutsatser angående genomförandet av regeringsuppdraget

Den sammantagna och preliminära bild som arbetet med generella och riktade insatser för nyanländas lärande ger är att båda angreppssätten fortfarande behövs. Ju

mer information som samlas in från såväl huvudmännen i de riktade insatserna som från samordnarna inom de generella insatserna om vilka behov de identifierar i sina verksamheter, desto mer kan de insatser som tas fram inom de generella insatserna anpassas till sådana behov som identifieras i verksamheterna. På så sätt kan de generella insatserna bli ännu mer relevanta både i de riktade insatserna och för huvudmän som tar egna initiativ till utvecklingsarbete med nyanlända och flerspråkiga elever i fokus.

Det är också tydligt att samordnarna har en stor betydelse för arbetet på lokal nivå och dessutom är centrala i arbetet med de riktade insatserna eftersom de redan påbörjat en genomlysning av verksamhetens kvalitet som gör att analysfasen i de riktade insatserna blir mer effektiv och av högre kvalitet. De huvudmän som har ingått eller ingår i de riktade insatserna kommer också att ha stor nytta av de generella insatserna för nyanländas lärande såväl som för andra insatser inom de nationella skolutvecklingsprogrammen när de ska bedriva sitt systematiska kvalitetsarbete och sitt kontinuerliga utvecklingsarbete mer på egen hand.

Myndigheten har också inlett planeringen av hur arbetet med såväl generella som riktade insatser ska organiseras och genomföras på lång sikt. För de generella insatserna handlar det t ex om att säkerställa vilka behov av ytterligare insatser de olika målgrupperna har och samplanera framtagandet av dessa på hela myndigheten. För de riktade insatserna handlar det om att komma fram till beslut om vad det innebär att avsluta ett samarbete med en huvudman och om det ska finnas möjligheter för huvudmän att få fortsatt stöd på olika sätt även om det formella samarbetet med myndigheten är avslutat

Skolverket anser därmed att den insamlade informationen pekar på att genomförandet av uppdraget är i linje med regeringens syfte att *stärka huvudmännens förmåga att erbjuda nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska en utbildning av hög och likvärdig kvalitet*. Framöver arbetar vi för att ytterligare öka kvaliteten kring de problemområden som identifierats samt med att följa upp och utveckla det pågående arbetet.

Bilaga 1

Kostnader

De medel som regeringen har avsatt för detta uppdrag samt uppdraget om samverkan för bästa skola (U2017/00300/S, U2017/00301/S) uppgår sammantaget till 500 miljoner kronor 2017. Det framgår av regleringsbrevet för 2017 att 243 miljoner kronor av dessa medel finns på anslag 1:5.3 och får användas för utgifter för de båda uppdragen.

För verksamheten nyanländas lärande beräknas utfall 2017 uppgå till 92,4 mnkr. Verksamheten finns framförallt inom verksamhetsområdena generellt- och riktat stöd men även inom analys, regler och kommunikation. Inom analys tar vi fram insatsutvärderingsstudier och arbetar med externa kontakter, regler omfattar läro-, ämnes- och kursplaner samt bedömningsstöd. Det generella stödet som prioriteras högst avser stödmaterial, konferenser och seminarier samt hantering och genomförande av olika utbildningar. Det riktade stödet avser hantering och genomförande av överenskommelser med huvudmän. En ny enhet startade 1 september 2017 för riktade insatser för nyanländas lärande. Avsikten var att öka kapaciteten för att motsvara behov av stöd hos huvudmännen och skapa bättre förutsättningar att omvandla tilldelade medel till verksamhet. Under 2017 har det varit svårt att komma upp i volym men med full bemanning från början av året ökar förutsättningarna.

För verksamheten samverkan för bästa skola som i huvudsak är en del av verksamhetsområdet Riktat stöd uppgår utfallet 2017 till 59,6 mnkr. Kostnaderna avser löner för egen personal som hanterar överenskommelser och beslut, resor samt olika köpta tjänster. Skolverket tar också fram egna insatsutvärderingar samt gör olika kommunikationsinsatser vilket kostnadsmässigt syns inom andra verksamhetsområden. En ny enhet ska starta den 1 mars för att utöka insatserna inom riktat stöd, framförallt inom samverkan för bästa skola men även andra insatser kan vara aktuella.

Utfallet 2017 fördelar sig mellan de båda regeringsuppdragen enligt följande.

Utfall i kr för 2017

Regeringsuppdrag	Utfall 1:1	Utfall 1:5
Samverkan för bästa skola	59 611 145	52 751 361

Nyanländas lärande	92 353 436	185 888 818
Summa	151 964 581	238 640 179